

ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองและการใช้กลไกป้องกันทางจิตของเด็กที่ถูกทารุณกรรม

รัชณี นลองเกื้อกูล, พ.บ.*

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองและการใช้กลไกป้องกันทางจิตของเด็กที่ถูกทารุณกรรมและเปรียบเทียบรูปแบบการใช้กลไกป้องกันทางจิตระหว่างกลุ่มที่มีคะแนนความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูงกับกลุ่มที่มีคะแนนความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองต่ำ

วัสดุและวิธีการ กลุ่มตัวอย่าง คือ เด็กหญิงที่มีประวัติถูกทารุณกรรมอายุ 12 - 18 ปี ได้รับการดูแลในสถานคุ้มครองและพัฒนาอาชีพบ้านเกร็ดตระการและสถานแรกรับเด็กหญิงบ้านชัยฤทธระหว่างเดือนมิถุนายนถึงเดือนสิงหาคม 2548 จำนวน 147 คน เครื่องมือ คือ แบบทดสอบกลไกทางจิต DSQ - 40 ฉบับภาษาไทย และแบบสอบถาม The Five - Scale of Self - Esteem for Children (FSC) ฉบับภาษาไทย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา เปรียบเทียบความแตกต่างของการใช้กลไกป้องกันทางจิตระหว่างกลุ่มโดย t - test และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของข้อมูลส่วนบุคคลกับระดับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองด้วยการทดสอบ chi-square

ผล กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเป็นเพศหญิงมีอายุเฉลี่ย 15.4 ปี (SD = 1.5) ร้อยละ 56.5 ศึกษาในระดับ ม.1 - ม.3 พบว่า บรรยากาศในครอบครัวและความรักผูกพันที่มีต่อมารดามีความสัมพันธ์กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของเด็กที่ถูกทารุณกรรม กลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองในกลุ่มคะแนนสูงมีการใช้กลไกป้องกันทางจิตแบบ subliminate มากกว่ากลุ่มคะแนนต่ำ ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองในกลุ่มคะแนนต่ำมีการใช้กลไกป้องกันทางจิตแบบ projection, acting - out, displacement และการใช้กลไกป้องกันทางจิตแบบ immature มากกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สรุป บรรยากาศในครอบครัว ความรักผูกพันที่มีต่อมารดา และการใช้กลไกป้องกันทางจิตมีความสัมพันธ์กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของเด็กที่ถูกทารุณกรรมและผลที่ได้จากการวิจัยนี้สามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนดูแลและฟื้นฟูเด็กที่ถูกทารุณกรรมต่อไป

คำสำคัญ : กลไกป้องกันทางจิต ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง เด็กที่ถูกทารุณกรรม

* โรงพยาบาลศรีธัญญา

Self-esteem and defense mechanisms in abused adolescent girls

Rachanee Chalongkuakul, M.D.*

Abstract

Objective This study examined self-esteem, defense styles and compared between higher and lower self-esteem groups in abused adolescent girls.

Materials and methods Subjects were 147 girls, institute ordered by Child Protection Act in two governmental shelters, age 12 to 18 with a history of child abused answered self-reported questionnaires assessing education, family atmosphere, relationship to parent, self esteem (FSC Thai version) and defense mechanism organization (DSQ Thai version).

Results Mean age of the group was 15.4 (SD = 1.5) and 56.5 % were studying in secondary school. The family atmosphere and relationship with mother significantly correlated to self-esteem among abused adolescent girls. Adolescents who reporting higher self-esteem used more *sublimation*, while those with lower self-esteem showed more immature defense styles, and used more *projection, acting out and displacement* than the other group.

Conclusion There was significant correlation between family atmosphere, relationship with mother, defense styles, and self-esteem in abused adolescent girls. The results may lead to further research and treatment programs for enhancing self esteem and resiliency in abused children.

Key words : child abuse, defense mechanism, self esteem

* Srithanya Hospital

บทนำ

จากข้อมูลขององค์การอนามัยโลกพบว่า มีเด็กแรกเกิดถึงวัยรุ่นราว 40 ล้านคนทั่วโลกที่ถูกทารุณกรรมและต้องการความช่วยเหลือทั้งทางสุขภาพและทางสังคม¹ สำหรับในประเทศไทยมีรายงานระบุว่าจำนวนเด็กที่ถูกทารุณกรรมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น² ซึ่งการถูกทารุณกรรมนั้นก่อให้เกิดผลกระทบอย่างมากทั้งทางร่างกายและจิตใจของเด็กและมักเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีปัญหาทางบุคลิกภาพและอารมณ์³ เด็กที่ถูกทารุณกรรมซึมซับความรู้สึกในแง่ลบเกี่ยวกับตนเอง รู้สึกว่าตนเองไร้ค่า ไม่มีตัวตน บางรายมีอาการหวาดกลัว ตกใจง่าย แยกตัว ไม่ไว้วางใจผู้อื่น ซึมเศร้าและคิดฆ่าตัวตาย⁴ ในรายที่ถูกทารุณกรรมทางเพศก็มีพฤติกรรมทางเพศไม่เหมาะสมกับวัย⁵ เมื่อเข้าสู่ช่วงวัยรุ่นซึ่งเด็กต้องเผชิญกับการปรับตัวทั้งทางด้านสังคม และการค้นหาเอกลักษณ์ของตนเอง วัยรุ่นที่ปรับตัวได้สำเร็จจะมีพฤติกรรมที่สังคมยอมรับ วัยรุ่นที่ไม่ประสบความสำเร็จในการปรับตัวจะนำไปสู่พฤติกรรมที่เป็นปัญหา⁶ ดังนั้นเด็กที่ถูกทารุณกรรมที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นจึงเป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาทางสุขภาพจิต จากการศึกษาพบว่าความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองเป็นภูมิคุ้มกันที่สำคัญในการป้องกันการเกิดหรือบรรเทาความรุนแรงของปัญหาทางจิตใจที่เกิดขึ้น⁷ และความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองที่ดีเป็นปัจจัยส่งเสริมการฟื้นตัว (resiliency) ของเด็กที่ถูกทารุณกรรม⁸ นอกจากนี้ พบว่ารูปแบบการใช้กลไกป้องกัน

ทางจิต (defense mechanisms) เป็นปัจจัยสำคัญที่บุคคลใช้จัดการกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลันและรักษาจิตใจให้อยู่ในภาวะสมดุล⁹ (psychological homeostasis) การวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองและการใช้กลไกป้องกันทางจิตรูปแบบต่างๆ ของเด็กที่ถูกทารุณกรรม และเปรียบเทียบรูปแบบการใช้กลไกป้องกันทางจิตระหว่างกลุ่มที่มีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองกลุ่มคะแนนสูงกับกลุ่มที่มีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองกลุ่มคะแนนต่ำ เพื่อนำผลที่ได้เป็นข้อมูลในการพัฒนาแนวทางบำบัดฟื้นฟูเด็กที่ถูกทารุณกรรมและถูกทอดทิ้งต่อไป

วัตถุประสงค์และวิธีการ

กลุ่มตัวอย่าง คือ วัยรุ่นหญิงอายุ 12 - 18 ปี ที่มีประวัติว่าถูกทารุณกรรมทางร่างกายหรือทางจิตใจหรือทางเพศได้รับการดูแลในสถานคุ้มครองและพัฒนาอาชีพบ้านเกร็ดตระการ และสถานแรกรับเด็กหญิงบ้านธัญพร ระหว่างเดือนมิถุนายน ถึง เดือน สิงหาคม 2548 จำนวน 147 คน คัดเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) เกณฑ์การคัดเลือกเข้าศึกษา คือสามารถอ่านออกเขียนได้และสามารถทำความเข้าใจแบบประเมินได้ กำหนดให้กลุ่มตัวอย่างที่ได้คะแนนความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูงสุดลงมาจำนวนร้อยละ 25 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด (เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 75) คือ กลุ่มคะแนนสูง และ

กลุ่มตัวอย่างที่ได้คะแนนต่ำสุดขึ้นไปจำนวนร้อยละ 25 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด (เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25) คือ กลุ่มคะแนนต่ำ¹⁰

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง แบบทดสอบกลไกทางจิต Defense Style Questionnaire - 40 ฉบับภาษาไทย โดย ชัยยศ จิตติรังสรรค์ ประกอบด้วย 40 ข้อคำถาม ได้แก่ mature defense 8 ข้อคำถาม neurotic defense 8 ข้อคำถามและ immature defense 24 ข้อคำถาม รวมกลไกทางจิต 20 ชนิด (คำถาม 2 ข้อต่อการประเมินกลไกทางจิต 1 ชนิด)¹¹ และแบบสอบถาม The Five Scale of Self - Esteem for Children (FSC) ฉบับภาษาไทย โดยสุวรรณี พุทธิศรี และ ชัชวาลย์ ศิลปกิจ ประกอบด้วยข้อคำถาม 36 ข้อ ประเมินใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านมุมมองรวม (global scale) ด้านการศึกษา (academic scale) ด้านภาพลักษณ์ (body image scale) ด้านครอบครัว (family scale) และด้านสังคม (social scale) โดยให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง¹²

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา โดยวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับ อายุ การศึกษา ลักษณะครอบครัว โดยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง เปรียบเทียบความแตกต่างของการใช้กลไกป้องกันทางจิตระหว่างกลุ่มคะแนนสูงและกลุ่มคะแนนต่ำโดย t - test และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของข้อมูลส่วนบุคคลกับระดับความรู้สึกรักในตนเองด้วยการทดสอบ chi-square

ผล

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 15.4 ปี (SD = 1.5) ร้อยละ 56.5 ได้รับการศึกษาในระดับ ม.1 - ม.3 ร้อยละ 48.3 รายงานว่าบรรยากาศในครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างมีการทะเลาะกันนานๆ ครั้ง และมีเพียงร้อยละ 23.1 รายงานว่าครอบครัวรักและผูกพันกันดี ร้อยละ 59.9 รายงานว่ารู้สึกรักและผูกพันกับบิดาและร้อยละ 67.3 รายงานว่ารู้สึกรักและผูกพันกับมารดาดี ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง (n = 147)

	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่า ป.6	58	39.5
ม.1 - ม.3	83	56.5
ม.4 - ม.6 / ปวส.	6	4.1
บรรยากาศในครอบครัว		
รักและผูกพันกันดี	34	23.1
ทะเลาะกันนาน ๆ ครั้ง	71	48.3
ทะเลาะกันบ่อยแต่ไม่ใช่กำลัง	21	14.3
ทะเลาะกันบ่อยและมีการใช้กำลัง	21	14.3
ความรักผูกพันที่มีต่อบิดา		
รักและผูกพันกันดี	88	59.9
บางครั้งรักบางครั้งเกลียด	31	21.1
ไม่ผูกพัน	28	19.0
ความรักผูกพันที่มีต่อมารดา		
รักและผูกพันกันดี	99	67.3
บางครั้งรักบางครั้งเกลียด	29	19.7
ไม่ผูกพัน	19	12.9

ส่วนที่ 2 ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของเด็กที่ถูกทารุณกรรม

กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนรวมของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองเฉลี่ย 48.38 (SD = 9.4) ช่วงคะแนนรวมระหว่าง 25 - 75 คะแนน โดยมีคะแนนเฉลี่ยรายด้านดังนี้ ด้านการศึกษา 10.01 (SD = 2.5) ด้านภาพลักษณ์ 8.56 (SD = 2.8) ด้านครอบครัว 9.43 (SD = 3.3) ด้านสังคม 10.42 (SD = 2.3) มุมมองรวม 9.95 (SD = 2.7)

การจัดกลุ่มคะแนนรวมต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 คือคะแนนรวมอยู่ระหว่าง 27 - 41 เป็นกลุ่มที่มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองกลุ่มคะแนนต่ำ (กลุ่ม 1) ในการศึกษานี้มีจำนวน 38 คนและมีคะแนนรวมเฉลี่ย 36.89 (SD = 3.8) คะแนนรวมสูงกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 75 คือคะแนนรวมอยู่ระหว่าง 55 ถึง 75 เป็นกลุ่มที่มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองกลุ่มคะแนนสูง (กลุ่ม 2) มีจำนวน 40 คน และมีคะแนนรวมเฉลี่ย 59.75 (SD = 5.3)

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล
กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง พบว่า ปัจจัย
ด้านบรรยากาศในครอบครัวและความรู้สึกที่มี

ต่อมารดามีความสัมพันธ์กับความรู้สึกมีคุณค่า
ในตนเองของเด็กที่ถูกทารุณกรรมในระดับที่มี
นัยสำคัญทางสถิติ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ปัจจัยส่วนบุคคลกับระดับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน (คน)		p-value
	กลุ่ม 1 (n = 38)	กลุ่ม 2 (n = 40)	
ระดับการศึกษา			
ต่ำกว่า ป.6	13	12	0.62
ม.1 - ม.3	21	27	
ม.4 - ม.6 / ปวส.	4	1	
บรรยากาศในครอบครัว			
รักและผูกพันกันดี	3	15	0.02
ทะเลาะกันนานๆ ครั้ง	19	21	
ทะเลาะกันบ่อยแต่ไม่ใช้กำลัง	7	2	
ทะเลาะกันบ่อยและมีการใช้กำลัง	9	2	
ความรักผูกพันที่มีต่อบิดา			
รักและผูกพันกันดี	17	30	0.09
บางครั้งรักบางครั้งเกลียด	10	5	
ไม่ผูกพัน	11	5	
ความรักผูกพันที่มีต่อมารดา			
รักและผูกพันกันดี	18	35	< 0.01
บางครั้งรักบางครั้งเกลียด	9	5	
ไม่ผูกพัน	11	0	

ส่วนที่ 3 การใช้กลไกป้องกันทางจิตของเด็กที่ถูกละเมิด

รูปแบบการใช้กลไกป้องกันทางจิตของกลุ่มตัวอย่างในภาพรวม (ซึ่งไม่ได้แสดงรายละเอียดที่นี่) พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีการใช้กลไกป้องกันทางจิตแบบมีวุฒิภาวะมากกว่าแบบโรคประสาทและแบบไม่มีวุฒิภาวะ โดยกลไกป้องกันทางจิตแบบมีวุฒิภาวะใช้กลไกแบบ sublimation มากที่สุด ส่วนกลไกป้องกันทางจิตแบบโรคประสาท กลุ่มตัวอย่างใช้แบบ undoing มากที่สุด และในกลุ่มกลไกป้องกันทางจิตแบบไม่มีวุฒิภาวะใช้แบบ rationalization มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองกลุ่มคะแนนสูง มีการใช้กลไกป้องกันทางจิตแบบ sublimation มากกว่ากลุ่มที่มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองกลุ่มคะแนนต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองกลุ่มคะแนนต่ำมีการใช้กลไกป้องกันทางจิตแบบ projection, acting - out, displacement และการใช้กลไกป้องกันทางจิตแบบ Immature มากกว่ากลุ่มที่มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองกลุ่มคะแนนสูงอย่างมีนัยสำคัญ

วิจารณ์

จากผลการศึกษาความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำแนกเป็นรายด้านพบว่า มีคะแนนในด้านภาพลักษณ์ (body image) ต่ำกว่าด้านอื่น และมีคะแนนในด้าน

สังคม (social) สูงกว่าด้านอื่น สอดคล้องกับการที่ Finkelhor และ Browne กล่าวถึงกลไกของการเกิดบาดแผลทางจิตใจของเด็กที่ถูกละเมิดว่า เด็กจะรู้สึกต่างจากเด็กอื่นเป็นสิ่งของหรือร่างกายที่ชำรุดแล้ว (damage goods syndrome) เด็กจะรู้สึกว่าร่างกายของตนเองถูกทำลายโดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้ายังคงมีอาการบาดเจ็บจากการถูกละเมิดนั้น¹³ การที่กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนในด้านสังคม (social) ซึ่งเป็นความรู้สึกถึงการยอมรับที่ได้จากผู้อื่นและความรู้สึกถึงความสามารถในการเป็นเพื่อนกับผู้อื่นสูงกว่าด้านอื่น อาจเนื่องมาจากในขณะศึกษากลุ่มตัวอย่างได้รับการดูแลอยู่ในสถานคุ้มครองฯ และสถานแรกรับฯ ซึ่งมีกระบวนการช่วยเหลือและจัดกิจกรรมให้การบำบัดฟื้นฟูจิตใจ และมีโอกาสรวมกลุ่มกับเพื่อนที่มีลักษณะอาทิ เพศ วัย และสภาพปัญหาคล้ายกัน ได้รับความรู้สึกเข้าใจและเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของเยาวชนที่เสพยาบ้าพบว่าทั้งกลุ่มเยาวชนที่เสพยาบ้าและกลุ่มควบคุมมีคะแนนในด้านภาพลักษณ์ต่ำกว่าด้านอื่น¹⁴ ซึ่งอาจเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านรูปร่างอย่างมากของวัยรุ่นและการที่ต้องค้นหาเอกลักษณ์ (identity) ของตนเอง⁶

บรรยากาศในครอบครัวและความรู้สึกที่มีต่อบิดามารดาในรายงานนี้เป็นารับรู้ของเด็กที่มีต่อสภาพครอบครัวและบิดามารดา เด็กอาจได้รับการแสดงความรักผูกพันจากบิดามารดา

บางเวลา แม้จะถูกทารุณกรรม และมีภาพลักษณ์ที่ดีของบิดามารดาอยู่ อย่างไรก็ตาม เมื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับระดับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองพบว่า บรรยากาศในครอบครัวและความรู้สึกที่มีต่อมารดาที่มีความสัมพันธ์กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง โดยในกลุ่มที่มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองกลุ่มคะแนนสูง รายงานบรรยากาศในครอบครัวที่รักผูกพันกันดีมากกว่ากลุ่มคะแนนต่ำ สอดคล้องกับรายงานของกระทรวงสาธารณสุขว่า ความสัมพันธ์ที่ไม่ดีในครอบครัวก่อให้เกิดผลกระทบทางจิตใจที่รุนแรงต่อเด็กมากกว่าครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ในครอบครัวดี และหากเด็กได้รับความช่วยเหลือจากบิดามารดาผู้ปกครองและสมาชิกในครอบครัวจะทำให้สามารถฟื้นฟูสภาพจิตใจได้เร็วขึ้น¹⁵ สำหรับความรู้สึกที่มีต่อมารดาพบว่ากลุ่มคะแนนสูงรายงานความรู้สึกรักและผูกพันกับมารดามากกว่ากลุ่มคะแนนต่ำและกลุ่มคะแนนต่ำรายงานความรู้สึกทั้งรักทั้งเกลียด (ambivalence) และไม่รู้สึกผูกพันกับมารดามากกว่ากลุ่มคะแนนสูง สอดคล้องกับการศึกษาของ สมลักษณ์ ตัณพิสุทธิ์ ที่พบว่าสัมพันธ์ภาพไม่มั่นคงระหว่างแม่และลูกส่งผลให้มีการจำกัดพฤติกรรมสำรวจของเด็ก ในที่สุดจะทำให้เด็กขาดความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง¹⁶ ส่วนความรู้สึกรักและผูกพันกับบิดาไม่มีความแตกต่างระหว่างสองกลุ่ม

เมื่อศึกษารูปแบบการใช้กลไกป้องกันทางจิตกับระดับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองพบว่า

กลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองกลุ่มคะแนนสูงมีการใช้กลไกป้องกันตนเองแบบ subliminate มากกว่ากลุ่มคะแนนต่ำ ส่วนกลุ่มคะแนนต่ำมักใช้กลไกป้องกันแบบไม่มีวุฒิภาวะมากกว่าโดยใช้แบบ projection, acting-out และ displacement มากกว่า สอดคล้องกับการวิจัยของ Sarah ER และคณะ ที่ศึกษารูปแบบกลไกป้องกันทางจิตในผู้หญิงที่มีประวัติถูกทารุณกรรมทางเพศในวัยเด็ก พบว่า กลุ่มที่มีประวัติถูกทารุณกรรมทางเพศในวัยเด็กมีการใช้กลไกป้องกันทางจิตแบบไม่มีวุฒิภาวะมากกว่ากลุ่มที่ไม่มีประวัติถูกทารุณกรรม โดยใช้กลไกแบบ autistic fantasy, displacement, projection และ passive - aggression มากกว่า¹⁷ จะเห็นได้ว่า มีความแตกต่างของการใช้กลไกป้องกันทางจิตระหว่างกลุ่มที่มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองกลุ่มคะแนนสูงกับกลุ่มคะแนนต่ำ เช่นเดียวกับกลุ่มผู้หญิงที่มีประวัติถูกทารุณกรรมทางเพศในวัยเด็กและไม่มี ซึ่งแสดงว่า เด็กที่ถูกทารุณกรรมที่มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูงน่าจะมีพยากรณ์โรคที่ดีกว่ากลุ่มคะแนนต่ำ สอดคล้องกับการศึกษาของ Cicchetti และ Rogosch ที่พบว่าความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองด้านบวกเป็นปัจจัยส่งเสริมการฟื้นตัว (resiliency) ของเด็กที่ถูกทารุณกรรม⁸ และการศึกษาของ Silverman ที่พบว่าความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองเป็นภูมิคุ้มกันที่สำคัญในการป้องกันการเกิดหรือบรรเทาความรุนแรงของปัญหาทางจิตใจที่เกิดขึ้น⁷

ดังนั้นการเสริมสร้างความรู้สึกรู้สึกมีคุณค่าในตนเองในเด็กที่ถูกทารุณกรรม การส่งเสริมบรรยากาศในครอบครัวที่ดี และส่งเสริมความรักผูกพันกับมารดา น่าจะเป็นปัจจัยที่ช่วยให้เด็กที่ถูกทารุณกรรมมีสุขภาพจิตและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เนื่องจากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่าเด็กที่ถูกทารุณกรรมมักมีพยาธิสภาพทางจิตใจเมื่อเติบโตขึ้น เช่น ภาวะซึมเศร้า วิตกกังวล โรคทางจิตเวช ปัญหาพฤติกรรมอารมณ์ ความคิดฆ่าตัวตาย และพยายามฆ่าตัวตาย สูงกว่าเด็กที่ไม่ถูกทารุณกรรม⁷ อาจเนื่องจากความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองต่ำ การเลือกใช้กลไกป้องกันทางจิตแบบไม่มีวุฒิภาวะ และการขาดการสนับสนุนจากครอบครัว นอกจากนี้ข้อมูลเกี่ยวกับกลไกการป้องกันทางจิตของเด็กที่ถูกทารุณกรรมสามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดโปรแกรมการบำบัดฟื้นฟู เช่น ส่งเสริมให้มีการใช้กลไกป้องกันทางจิตแบบมีวุฒิภาวะมากขึ้น เช่น ใช้การทำทดแทน (sublimate) ในสิ่งที่สังคมยอมรับได้และเป็นประโยชน์ในการจัดการปัญหา และลดการใช้กลไกแบบไม่มีวุฒิภาวะ เช่น ลดการโทษผู้อื่น (projection) การแสดงออกโดยการกระทำ (acting-out) และการแทนที่ (displacement)

สรุป

บรรยากาศในครอบครัว ความรักผูกพันที่มีต่อมารดา และการใช้กลไกป้องกันทางจิตมีความสัมพันธ์กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของเด็กที่ถูกทารุณกรรม ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีการใช้กลไกป้องกันทางจิตแบบมีวุฒิภาวะมากกว่าแบบอื่น โดยใช้กลไกแบบ sublimate มากที่สุด ส่วนกลไกป้องกันทางจิตแบบโรคประสาท กลุ่มตัวอย่างใช้กลไกแบบ undoing มากที่สุด และในกลุ่มกลไกป้องกันทางจิตแบบไม่มีวุฒิภาวะใช้กลไกแบบ rationalization มากที่สุด และเมื่อเปรียบเทียบการใช้กลไกป้องกันทางจิตระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองกลุ่มคะแนนสูงและกลุ่มคะแนนต่ำ พบว่ากลุ่มคะแนนสูงมีการใช้กลไกแบบ sublimate มากกว่ากลุ่มคะแนนต่ำอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนกลุ่มคะแนนต่ำมีการใช้กลไกป้องกันทางจิตแบบไม่มีวุฒิภาวะโดยรวมและใช้กลไกป้องกันทางจิตแบบ projection, acting-out, displacement มากกว่ากลุ่มคะแนนสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบการใช้กลไกป้องกันทางจิตระหว่างกลุ่มที่มีคะแนนความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง
กลุ่ม 1 และกลุ่ม 2

กลไกป้องกันทางจิต	คะแนนกลไกป้องกันทางจิต : ค่าเฉลี่ย		p-value
	กลุ่ม 1 (n = 38)	กลุ่ม 2 (n = 40)	
Sublimate	5.49	6.68	<0.01
Humor	5.87	5.29	0.15
Anticipation	5.63	5.65	0.96
Suppress	5.45	5.73	0.56
Total Mature Defense	5.61	5.84	0.43
Undoing	6.26	5.80	0.34
Pseudo - Altruism	6.18	6.01	0.71
Idealize	5.67	5.59	0.64
Reaction Formation	5.22	4.82	0.41
Total Neurotic Defense	5.76	5.56	0.57
Projection	6.32	5.25	<0.01
Passive - Aggressive	5.11	4.31	0.07
Acting - out	6.16	5.14	0.04
Isolation	5.53	5.10	0.36
Devaluation	6.29	5.45	0.07
Autistic fantasy	5.22	4.18	0.05
Denial	4.76	5.10	0.41
Displacement	5.26	4.36	0.03
Dissociation	4.79	4.71	0.86
Splitting	5.83	5.35	0.28
Rationalization	5.63	6.35	0.11
Somatization	5.75	5.08	0.10
Total Immature Defense	5.55	5.00	0.04

ข้อจำกัดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะในเพศหญิง และไม่ได้แบ่งประเภทและระยะเวลาของการถูกทารุณกรรม นอกจากนี้ ข้อมูลได้จากการให้ตอบด้วยตนเอง ซึ่งอาจมีข้อจำกัดในข้อคำถามที่เกี่ยวข้องกับภาพลักษณ์ของวัยรุ่น เช่น บรรยายภาคนิครอบครัวยุค มีแนวโน้มที่เด็กบางรายอาจตอบในด้านบวก ทำให้คำตอบเชื่อถือได้ต่ำ

เอกสารอ้างอิง

1. World Health Organization. Report of the Consultation on Child Abuse Prevention. Geneva: WHO; 1999.
2. กระทรวงสาธารณสุข. สุขภาพจิตไทย พ.ศ. 2543 - 2544. กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์; 2544.
3. ศรีเรือน แก้วกังวาน. จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; 2540.
4. อรุณา พุ่มสวัสดิ์. การเปรียบเทียบการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กวัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูในรูปแบบที่แตกต่างกันตามการรับรู้ของตนเอง [วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต]. กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2539.
5. วันเพ็ญ บุญประกอบ. จิตเวชศาสตร์เด็กและวัยรุ่น. กรุงเทพมหานคร: ชวนพิมพ์; 2534.
6. กรมสุขภาพจิต. คู่มือประกอบการฝึกอบรมการถามปากคำและการสืบพยานเด็ก. กรุงเทพมหานคร: เพรสมีเดีย; 2543.
7. Silverman AB, Reinherz HZ, Giaconia RM. The long term sequelae of child and adolescent abuse: a longitudinal community study. Child Abuse Negl 1996;20: 709-23.
8. Cicchetti D, Fred A. The role of self-organization in the promotion of resilience in maltreated children. Development and Psychopathology 1997;9:797-815.
9. Valliant GE, Sold S. A 50 - year longitudinal study of defense use among inner city men: a validation of the DSM-IV defense axis. J New Ment Dis 1998;186:104-11.
10. เพ็ญแข แสงแก้ว. การวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; 2541.
11. ชัยยศ จิตตรังสรรค์. การพัฒนาแบบทดสอบกลไกทางจิต DSQ - 40 ฉบับภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร: คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี; 2543.
12. สุวรรณี พุทธิศรี, ชัชวาลย์ ศิลปกิจ. การพัฒนาแบบสอบถาม The Five-scale test of self-esteem for children เป็นภาษา

- ไทย. วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย 2541;43:358-67.
13. สุวพัคตร์ เวศม์วิบูลย์. สภาวะทางจิตสังคมของเด็กหญิงที่ถูกทารุณกรรมทางเพศในศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กและมูลนิธิคุ้มครองเด็ก [วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต]. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2539.
14. พิชิตพงษ์ อริยะวงศ์. กลไกทางจิตและความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของเยาวชนที่ถูกจับเนื่องจากเสพยาบ้า. วารสารสุขภาพจิตแห่งประเทศไทย 2545;10:20-9.
15. กระทรวงสาธารณสุข. การทารุณกรรมทางเพศในเด็ก:การตรวจประเมินและการบำบัดรักษา. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2543.
16. สมลักษณ์ ดันพิสุทธิ์. ผลของการกระทำทารุณกรรมเด็กที่มีผลต่อการเรียนรู้.วารสารจิตวิทยา 2537;25:22-3.
17. Romans SE, Martin JL, Morris E, Herbison GP. Psychological defense styles in women who report childhood sexual abuse : a controlled community study. Am J Psychiatry 1999;156:1080-5.